

l'enrichissement du vocabulaire français. La loi Toubon de 1994 procède de la même préoccupation. Son décret d'application de 1996 a mis en place un dispositif coordonné d'enrichissement de la langue française [1].

La Période moderne. L'histoire de la langue depuis le XVIe siècle est restée le domaine des historiens de la littérature. Elle se limite donc à la langue littéraire, et non pas même au développement de cette langue, mais aux caractères particuliers qu'elle revêt chez un auteur ou dans un groupe d'écrivains. Enfin, elle dépasse rarement ce qu'il y a de moins profond dans une langue, mais qui est aussi le plus immédiatement utile à l'intelligence d'une œuvre : le vocabulaire ; ce que nous connaissons le mieux de la langue française depuis le XVIe siècle, c'est le lexique, ou plutôt l'usage lexical de quelques auteurs [2].

Même si la langue française est maintenant définie par des dictionnaires et des grammaires, elle continue d'évoluer. De vieux mots cessent d'être utilisés, d'autres sont créés pour décrire de nouvelles réalités [3].

Référence

1. Histoire de la langue française. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/Histoire_de_la_langue_fran%C3%A7aise
2. Langue française : son origine et son évolution depuis le temps des Gaulois. URL: <https://www.france-pittoresque.com/spip.php?article5097>
3. Qui a inventé la langue française? URL: <http://www.yoopa.ca/activites-et-loisirs/livres-musique-et-cinema/qui-invente-la-langue-francaise>

СПЕЦИФІКА ПЕРЕНОСНИХ ЗНАЧЕНЬ НІМЕЦЬКИХ ІМЕННИКІВ-КОМПОЗИТИВ

Яцюк І. Я.

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
німецької філології та методики навчання німецької мови
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Якщо пряме значення безпосередньо називає конкретний предмет, явище, дію, процес, тощо, то переносне значення, як відомо – це засіб вторинної номінації, який також іменує сегмент навколишньої дійсності, її певну особливість чи характеристику, однак робить це опосередковано, через пряме значення [2, с. 191]. Це означає, що відповідна лексема на основі метафоричного чи метонімічного переносу або епідигматичних відношень починає використовуватися на позначення іншого об'єкта чи поняття, набуваючи при

цьому нового, до цього часу не притаманного їй значення і розширюючи тим самим свій семантичний обсяг. Це нове значення слова, яке виникло на основі вказаних переносів чи зв'язків і є його переносним значенням.

Вивчення, опис і аналіз переносних значень не лише поглиблюють знання про системно-структурні зв'язки певної мови, особливості функціонування її лексико-семантичної системи, але й конкретизують уявлення про спосіб мислення відповідного мовного соціуму, шляхи відображення ним навколишньої дійсності і її концептуалізації, а звідси – і уявлення про формування його мовної та концептуальної картин світу, їх основні аспекти та специфіку.

Цікавим матеріалом для дослідження у цьому плані є німецькі складені іменники з переносним значенням, специфіка яких, серед іншого, зумовлюється також і тим, що вони є похідними одиницями не лише з точки зору семантики, а й морфології.

Однією з помітних характерних особливостей цієї групи лексем з переносним значенням, яка, на нашу думку, частково детермінується їх морфологічною структурою, є те, що нерідко саме визначальне слово (*Bestimmungswort*) відіграє провідну роль у набутті ними переносного значення, напр., *Geisterfahrer* – водій, який їде зустрічною смугою, *Faustregel* – емпіричне, приблизне правило, *Schnapsidee* – нерозсудлива, нерозумна ідея, думка, *Warmduscher* – слабак (людина, яка надає перевагу теплому душу) і т.д.

Аналіз переносних значень німецьких іменників-комполітів показує, що при їх формуванні провідну роль часто відіграють згадані вище епідигматичні відношення, тобто асоціативно-дериваційні зв'язки між лексемами на основі їх форми і змісту. При цьому переносне значення слова не генерується із прямого, не мотивується ним, а виникає лише на основі згаданих вище зв'язків. Так, напр., переносні значення лексем *Goldgrube* – щось, що тривалий час приносить високі доходи, пряме значення – золотокопальня чи *Lauffeuer* у виразі *wie ein Lauffeuer* «дуже швидко, блискавично», пряме значення – біглий вогонь, не розвинулися із їх початкового значення, а сформувалося на основі асоціативних уявлень. Таке ж твердження, з нашої точки зору, є правильним і щодо багатьох інших складених німецьких іменників, які виражають певне значення засобами вторинної номінації, напр., *Rohrkriecher* (провал, невдала ідея чи дія, пряме значення – куля або снаряд, які розірвалися в стволі), *Wadenbeißer* (агресивна людина, яка без страху нападає на сильнішу за себе, пряме значення – невеликий агресивний собака), *Versuchsballon* (пробна куля, пряме значення – метеорологічна куля-зонд для здійснення замірів), *Knalltüte* (людина, яка чинить дурниці і тим самим сердить інших, пряме значення – невеликий пластиковий / паперовий пакет, наповнений повітрям подібно до повітряної кульки, який від удару тріскається з характерним ляскаючим звуком, подібним до звуку пострілу) і т.д.

Через переносні значення німецьких складених іменників, як і загалом лексем такого роду в будь-якій мові, найбільш яскраво реалізуються не лише особливості національного світосприйняття і мислення, але й національна специфіка семантики, той семантичний «ореол», яким «огорнуте» відповідне слово, і який у повній мірі сприймає і у всіх його відтінках і конотативних нюансах розуміє здебільшого тільки носій мови, подібно до того, як носії української мови як рідної сприймають і розуміють напр., переносні значення слів «реп'ях», «бджола», «трутень». Чітке національне забарвлення семантики таких слів зумовлює часту відсутність лексичного відповідника в іншій мові, через що їх доводиться перекладати одиницями синтаксичного рівня, тобто словосполученнями або описовими реченнями, напр., *Salamitaktik* (тактика «салями») – тактика досягнення політичних цілей шляхом висування поступових вимог і спроб досягти покрокових поступок, *Orchideenfach* (орхідейна спеціальність) – незвична, рідкісна навчальна спеціальність, яку вивчає невелика кількість студентів, *Ostalgie* (остальгія) – ностальгія за повсякденним життям у колишній соціалістичній НДР, яка дотепер проявляється у частини мешканців Східної Німеччини, *Montagsauto* (понеділковий автомобіль) – новий автомобіль з технічними дефектами і т.д.

Національна маркованість семантики переносних значень, як уже згадувалося вище, значною мірою визначає також специфіку мовної і концептуальної картин світу тієї чи іншої мовної спільноти, в яких найбільш повно синтезуються і узагальнюються всі уявлення носіїв мови про навколишню дійсність і її реалії. Тому детальне вивчення ролі переносних значень німецьких іменникових композитів у формуванні цих особливостей, їх впливу на структуру мовної і концептуальної картин світу, а також дослідження механізмів їх формування є, на нашу думку, подальшими перспективними напрямками наукових студій цього аспекту семантики.

Література

1. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. Москва : ЧеКо, 2003. 348 с.
2. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 368 с. (Альма-матер).
3. Мовні і концептуальні картини світу: [зб. наук. праць / відп. ред. А.Д. Белова та ін.]. Вип. 56. Ч. 1. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. 512 с.
4. Wort der Woche. URL: <https://www.dw.com/de/deutsch-lernen/wort-der-woche/s-9031>